

Az elsőbbséget élvező oktatási körzetek Franciaországban

Az elsőbbséget élvező oktatási körzetek (franciául: zones éducatives prioritaires – ZEP) kialakítását az 1981-ben hatalomra került baloldali kormány határozta el a hasonló jellegű angol megoldásokkal kapcsolatos kedvező tapasztalatok alapján. A még ma is érvényes ZEP-program jegyében a főként hátrányos helyzetűek által lakott, kedvezőtlenebb iskolai mutatókkal jellemezhető körzetek iskolái és közművelődési intézményei többlet-támogatásban részesülnek, amennyiben vállalkoznak egy olyan program kidolgozására és végrehajtására, amely hozzájárulhat az iskolai esélyegyenlőtlenség csökkentéséhez. Koherens terv felmutatása esetén sokféle célra lehet pénzt igényelni, így például a hátrányosabb körzetekben munkát vállaló tanárok jutalmazására, hagyományos jellegű iskolai korrepetálásokra, speciális foglalkozásokra, vagy akár a gyerekek önálló tevékenységére építő látványosabb kulturális vállalkozásokra. (Egy iskola diákjai például hetekig tartó munkával az egyik egyiptomi piramis belsejét reprodukálták iskolájuk aulájában.)

A meglehetősen centralizált és bürokratizált francia oktatásirányítási rendszerrel szembeni bizalmatlanság miatt sok körzetben csak akkor csatlakoztak a tanárok a ZEP-programhoz, amikor sikerült elérniük, hogy ne hivatalnokok szűk köre, hanem nagy önállóságot élvező, részben tanárokból álló munkacsoportok hangolják össze az elsőbbséget élvező körzetek munkáját. Az idők folyamán finomodtak a program működtetésének elvei, és mindinkább követelménnyé vált, hogy a támogatást igénylők részletesen fogalmazzák meg az elérni kívánt célokat és az ezekhez rendelt eszközöket, illetve azt is mutassák be, hogy milyen módon lehet majd értékelni a program eredményeit. Új mozzanat az is, hogy támogatások évenkénti megújítása helyett mindinkább előtérbe kerülnek a hosszabb távú támogatást garantáló szerződéses viszonyok.

Bár mind több szó esik az értékelés jelentőségéről, és különféle részleges értékelésekre sor is került már, mindeddig nem születtek átfogó és mélyreható elemzések e programok hatékonyságáról. Egyes elemzések szerint a ZEP-körzetek tanulóinak tanulmányi eredményei továbbra is elmaradnak az egyéb körzetekben tanulók eredményeitől,

de mint egy tanulmány megállapítja: „A ZEP-ek nem oldottak meg minden problémát, nem teremtettek állásokat ott, ahol nincs munka, nem forrasztották össze a felbomlott családokat. Viszont csökkentették a konfrontációk hevességét és joggal feltételezhető, hogy nélkülük még rosszabb lenne a helyzet.”

És persze a programnak egyéb, nehezen számszerűsíthető hatásai is vannak. Mint-hogy a tanárokon kívül a szociális munkásokat, a közművelődési intézmények dolgozóit és a különféle helyi egyesületek aktivistáit is be lehet vonni a munkába, a ZEP-program keretében végzett tevékenység lehetővé teszi az eddig elkülönülten működő szolgáltató szervezetek jobb együttműködését, a problémák, a lakossági szükségletek jobb felmérését, az adott lakónegyed, település fejlődését előmozdító programok megfogalmazódását. Hasonló előny, hogy az egy körzeten belül működő, különböző szintű, ugyanakkor egymásra épülő, de korábban semmiféle kapcsolatot nem tartó oktatási intézmények (pl. óvodák, elemi iskolák stb.) között is érdemi együttműködés jöhet létre a ZEP-programok révén. Az elsőbbséget élvező körzetek működésének egyéb-

ként az is fontos elve, hogy az iskolák kapuinak megnyitása, a szülők számára is vonzó programok, szolgáltatások nyújtása révén szorosabbá kell tenni az iskolák és a szülők közötti kapcsolatot: emez elgondolás mögött az áll, hogy az iskola működésének megismerése nyomán, illetve a tanárokkal való közvetlenebb kontaktus hatására a kevésbé iskolázott szülők is jobban fogják támogatni gyermekük iskolai munkáját.

Egy közelmúltban elkészült OECD-tanulmány tanúsága szerint a ZEP-programban való részvétel igen előnyös lehet az iskolák működése szempontjából. Így például a fejlesztési koncepciók kidolgozása, a tanórákon kívüli programok együttműködésre készíthetők a korábban egymástól elszigetelten dolgozó tanárokat. A ZEP-program ahhoz is hozzájárul, hogy a francia tanárok szerepfelfogásában a korábban szinte kizárólagos helyet élvező tudásátadás mellett megjelenjen a személyiségfejlesztés, a kezűgyesség és az esztétikai készségek fejlesztésének mozzanata. És persze, a hátrányos helyzet problémáját középpontba állító program révén arra is nagyobb indítást kapnak a tanárok, hogy megismerjék a gyermekek létviszonyait, jobban megbecsüljék otthonról hozott kultúrájukat stb.

Bár az elmúlt tizenöt évben a francia kormányok változó intenzitással támogatták a ZEP-programokat, létüket sosem fenyegette valódi veszély. Ugyanakkor az is igaz, hogy a költségvetési megszorítások miatt sok esetben csak igen szerény célokat tűzhetnek maguk elé a programban résztvevők. Gondot jelent az is, hogy egyes

körzetekben formálissá, rutinszerűvé vált az igen hosszú ideje végzett munka. Arra is van példa, hogy a változások ellenére továbbra is ZEP-ként tartottak nyilván egyes olyan körzeteket, amelyek különféle mutatói jelentősen megjavultak az idők folyamán. Ilyen esetekben nem könnyű a minősítések felülvizsgálata, hisz ennek következtében számottevő előnyöktől eshetnek el az intézmények. Ugyanakkor olyan iskolákról is lehet tudni, amelyek attól való fé-

lelmükben, hogy elveszíthetik a jobb helyzetű társadalmi csoportokból toborzódó diákjaikat, igyekeznek elkerülni intézményüknek valamilyen ZEP-körzetbe való besorolását.

Fontos fejlemény, hogy az újabban létrehozott egységes, valamennyi leendő pedagógus képzésében szerepet vállaló tanárképző intézetek fontos szerepet tulajdonítanak annak, hogy különféle speciális foglalkozások keretében felkészítsék a tanárjelölteket a rosszabb szociális adottságú körzetekben, illetve ZEP-programokban való részvételre.

Végezetül arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy az esélyegyenlőséggel kapcsolatos célok és a gettósodási jelenségek elleni küzdelem jegyében Franciaországban az elmúlt években a ZEP-programon kívül számos más akció is indult, ezek között említhetők például a városrehabilitációs programok, valamint az egyes városrészek szociális, kulturális életét fejleszteni hivatott egyéb programok. (Nemegyszer a párhuzamosan futó akciók összehangolása jelent gondot, s persze az is, hogy a rendelkezésre álló erőforrások általában nincsenek

Egy közelmúltban elkészült OECD-tanulmány tanúsága szerint a ZEP-programban való részvétel igen előnyös lehet az iskolák működése szempontjából. Így például a fejlesztési koncepciók kidolgozása, a tanórákon kívüli programok együttműködésre készíthetők a korábban egymástól elszigetelten dolgozó tanárokat. A ZEP-program ahhoz is hozzájárul, hogy a francia tanárok szerepfelfogásában a korábban szinte kizárólagos helyet élvező tudásátadás mellett megjelenjen a személyiségfejlesztés, a kezűgyesség és az esztétikai készségek fejlesztésének mozzanata.

arányban a megoldandó problémák nagyságával.) A társadalom kettészakadása elleni küzdelem egyébként nemcsak Franciaországban fogalmazódik meg fontos célként, hanem az Európai Unió számos más tagországában. Ami magát az uniós politikát illeti, ma már az oktatásügy terén is vannak

hasznos irányba mutató kezdeményezések, ilyen például az a franciák által javasolt program, amely az iskolarendszerből szak-képzettség nélkül kikerült fiatalok számára kíván második esélyt nyújtani.

Bajomi Iván

Új-Zéland – pedagógus szemmel

Mostanában egyre több újságban lehet olvasni érdekes, színes tájleírásokat erről a különleges szigetországról, melynek egzotikus növény- és állatvilága egyre jobban csábítja a turistákat. A távolság Európa és Új-Zéland között hatalmas, de ma már a fejlett légi közlekedéssel könnyedén elérhető a sziget

E távoli szigetországba történő látogatásom célja a mozgássérült gyermekek fejlesztése volt, a nemzetközileg is elismert Pető András által felfedezett konduktív pedagógia módszerével. Munkám során alkalmam volt betekinteni Hamilton városának általános iskoláinak mindennapjaiba.

Hogyan is működik egy új-zélandi általános iskola?

Az iskolai tanév januárban kezdődik és decemberben ér véget. Ez a tizenkét hónap négy, közel egyenlő szakaszra oszlik, amelyeknek végén a diákok körülbelül két hét szünetet kapnak. A tanév ily módon történő felosztása megakadályozza mind a diákok, mind a pedagógusok túlterhelését. A tanévet záró decemberi szünet, amely egyben a nyári szabadság kezdetét is jelenti, a többinél valamivel hosszabb.

A gyermekek ötéves korukban kezdik meg tanulmányaikat, akkor is, ha ez az időpont az év közepére vagy a végére esik. Így előfordul számunkra szokatlan módon, hogy a gyerekek nem egyszerre kezdik el az első osztályt az év elején, hanem valaki csak májusban vagy esetleg októberben csatlakozik társaihoz.

Az iskolák rendszerint hatalmas sportpályákkal, füvesített és fákkal telepített parkokkal, csodálatos virágokkal tele ültetett kertekkel, valamint úszómedencével is rendelkeznek. Ez lehetőséget ad arra, hogy a nap friss levegőn történő mozgással vagy éppen úszással kezdődjék.

A tanítási nap kilenc órákor kezdődik. A gyerekek délelőttönként foglalkoznak a matematikával, fizikával, olvasással, írással, történelemmel, egyszóval minden komolyabb, nagyobb figyelmet igénylő tantárggyal. A diákok aktivitását nem szakítja meg az óra végét jelző éles csengő. Ha a tanár úgy ítéli meg, hogy a diákoknak kikapcsolódásra, friss levegőre van szükségük, kiengedi őket vagy ő maga is kimegy játszani velük.

Az osztályokban nincsenek iskolapadok. Rendkívül színesen dekorált falak között körberakott asztaloknál foglalnak helyet a gyerekek, ha erre szükség van, de többnyire a földön ülve, kiscsoportokba verődve dolgozzák fel közösen a kapott feladatot. Egy témakör feldolgozása sokoldalúan történik. A gyermekek kiscsoportokra való osztásával pedig lehetőség van a csoportos és az egyéni munkára. A feladatot közösen beszéljük meg először a kiscsoportokban, majd a csoportok egymás közt végeznek információcserét, melyeknek alapján közösen összeállítják a lényeges ismereteket az adott témakörből. Az osztályba lépő idegen számára minden úgy tűnik, mintha egy zúgó méhkast látna.

Ám minden méhnek megvan a maga feladata, szerepe, így válik lehetővé, hogy jól strukturált anyagrészek alapján – amelyek megjelenítése egyébként a gyermekek számára színes, változatos, egyszóval szemléletes